

Mellem historiebrug og kulturarvspædagogik

Om en debat om Wilhelm Peterson-Bergers minde i Jämtland

Henrik Zipsane

Mødet mellem antikvaren og pædagogen er ofte en interessant oplevelse for den som oplever det i personalerummet eller ved personalemøder på kulturarvsinstitutioner. Lykkeligvis har vi formodentlig på de fleste museer i dag udviklet os bort fra et mindreværdskompleks, som mange pædagoger har haft overfor antikvarerne og der er udviklet en gensidig respekt. Eller er det snarere en simpel uengageret accept af at de andre findes, men uden egentlig at forstå hvordan de to emneområder forholder sig til hinanden? Eller er der så stor respekt, at antikvaren og pædagogen tror at se så stor specialkompetence hos hinanden, at man defensivt holder sig på afstand af hverandres metier?

Verdenen i sig selv og det som foregår rundt omkring os er ikke opdelt i noget antikvarisk og noget pædagogisk. Det antikvariske og det pædagogiske perspektiv er frem for alt begge teoretiske tankeverdener, som vi kan anvende til at forstå bestemte sammenhænge og som giver forståelser, som vi forsøger at planlægge ud fra. Denne artikel er et forsøg på, at skitsere en forståelse af hvordan et antikvarisk perspektiv og et pædagogisk perspektiv grundlæggende forholder sig til hinanden. Min tese er – forenklet udtrykt – at de to perspektiver rejser spørgsmål, som umiddelbart forekommer at føre til ganske ensartede svar, hvilket er interessant i sig selv, men det væsentlige er, at der er tale om svar på forskellige spørgsmål, som spejler de grundlæggende forskellige perspektiver.

Historiebrug – det antikvariske perspektiv

Udgangspunktet for historisk tænkning er at der faktisk har været en tid før nuet. Når vi tænker på noget som er hændt før dette øjeblik, så går vi altså samtidig ud fra at den tid – fortiden – faktisk har været der. Sagt på en anden måde, så stiller vi ikke eksistentielle spørgsmål til om der overhovedet har været nogen tid før os selv (Hobsbawm 2001:23-26; Kjeldstadli 1999:38-40).

I almindelig opfattelse accepterer vi, at huse, stræder og marker ikke opstod i dette øjeblik, men at de er skabt tidligere og at nogen i nærmere eller fjernere fortid har skabt disse omgivelser som vi har i nuet. Går vi videre, da accepterer vi en række navne, hændelser og opfattelser af hvad der har været i den fortid. Der stilles ikke noget eksistentielt spørgsmål ved denne fortid, derimod kommer alle diskussioner til på en eller anden måde at handle om, hvad vi så kan sige om fortiden. For det er her ”problemet” med fortiden findes! Fortiden er irreversibel. I den professionaliserede relation til fortiden, bliver det således ”videnskabeligt” at skelne mellem fortiden i sig selv – som vi altså bare kan se spor af – og så vores forestillinger og tolkninger. Peter Aronsson har introduceret en aktuel terminologi, som gør denne skelnen tydelig:

Historiekultur är de källor, artefakter, ritualer, sedvänjor och påståenden med referenser till det förflutna som erbjuder påtagliga möjligheter att binda samman relationen mellan dåtid, nutid och framtid. I undantagsfall utgör de direkta och uttryckliga tolkningar av detta samband. Historiebruk är de processer då delar

av historiekulturen aktiveras för att forma bestämda meningsskapande och handlingsorienterade helheter. Historiemedvetande är de uppfattningar av sambandet mellan dåtid, nutid, och framtid som styr, etableras och reproduceras i historiebuket. Ett visst urval av historiekulturen iscensätts i ett historiebruk och formerar ett historiemedvetande (Aronsson 2004:17-18).

Det er vigtigt, at historiebrug foregår såvel på det individuelle plan som i vores sociale liv. Dermed bliver ikke-brug af historie ligeledes en vigtig kategori (Zander 2001:56-57).

Når nogen i samfundet benytter os af et historiebrug, har vi altså gjort visse valg ud fra historiekulturen. Disse valg vil naturligvis yderst være styret af en eller anden opfattelse af hvordan verden hænger sammen. Som det har været påvist i historiografiske studier mange gange, så præger det såvel populærhistorien som den historiske videnskab (Iggers 1997:11-16).

Med Peter Aronsson ovenfor – og bag ham i øvrigt særligt Bernhard Eric Jensen – kan vi tage et væsentligt skridt videre og pointere, at historiebrugen leder til en historisk bevidsthed. Der opstår altså en ganske tydelig relation mellem historieproducenten, som den der gør (historie)brug af historiekulturen for at skabe en historisk bevidsthed hos den eller de, som får tilgang til denne historiebrug. Et bevidst historiebrug skal lede til en bestemt historisk bevidsthed, en overbevisning af sagernes ”rette” orden, d.v.s. den orden, som historieproducenten ønsker skal være den almene opfattelse. Udtrykt på denne måde lyder historie næsten som manipulationens kunst. Det er ikke min hensigt. Jeg er opmærksom på, at der gøres ihærdige indsatser fra både amatører og professionelle på historiemnets område for at gøre ”det historiske håndværk” så godt som muligt. Men det ændrer ikke ved det grundlæggende, nemlig at historiebrugen er en bevidst eller ubevidst udvælgelse og strukturering af spor efter fortiden, altså historiekulturen. Der arrangeres for at skabe mening og for at skabe opfattelse, som kan lede til handling.

Når bebyggelseshistorikeren på et museum vejleder en ejer af en ejendom om hvad der bør gøres ved en kulturhistorisk interessant ejendom, så har bebyggelseshistorikeren en ganske bevidst holdning til hvad der gør den pågældende ejendom kulturhistorisk interessant. Denne holdning bygger på historiebrug af en historiekultur. De råd og den vejledning bebyggelseshistorikeren giver bygger tilsvarende på samme historiebrug af en historiekultur. Den pågældende historiebrug er speciel derved, at den er sanktioneret gennem en bestemt uddannelse af bebyggelseshistorikeren, ligesom denne er ansat ved en respekteret museumsinstitution, hvor man har en konsensusopfattelse af historiebrugen. Da der findes et ønske om at bevare visse karakteristika ved det bebyggede landskab er visse bebyggelser kulturhistorisk interessante, mens andre bebyggelser ikke er det.

Dette eksempel på historiebrug accepteres ligefrem sådan, at samfundet de facto har sanktioneret den gennem bevaringsbestemmelser, som er politisk antagne. Historiebrugen indebærer dels at man anvender – bruger – historiekulturen på en eller anden måde, dels at der findes et eller andet mål med denne brug. Ud fra et historiebrugsperspektiv bliver de grundlæggende analytiske spørgsmål derfor følgende to, som i sig selv er forudsætninger for en mængde underspørgsmål: Hvordan anvender brugeren historiekultur? Og hvad vil brugeren opnå med anvendelsen af historiekultur?

”Brugeren” her er producenten. I analytisk bemærkelse producerer ”historiebrugeren” et eller andet gennem anvendelse af historiekulturen. Hvordan det foregår og hvad der skal opnås forsøger vi at forstå ud fra producentperspektivet. Vi – læseren, besøgeren eller brugeren i f.eks. museers almindelige brede betydning – udsættes for historiebrugeren, altså producenten, når denne skriver, skaber film, udstillinger eller hvad der nu kan være tale om for produkter.

Kulturarvspædagogikken – det pædagogiske perspektiv

Udgangspunktet for pædagogisk tænkning er opfattelsen af at der sker en forandring af et menneskes muligheder i bredeste livsforstand, når dette menneske gør erfaringer – det vil sige udsætter sig for eller bliver udsat for læring. Jack Mezirows beskriver denne forandringsproces som en forandring af selve personen (Mezirow 2000:19). Men hvordan forandres en person? Peter Jarvis har forsøgt at beskrive selve forandringen:

I... regard human learning as the combination of processes whereby the whole person – body (genetic, physical and biological) and mind (knowledge, skills, attitudes, values, emotions, beliefs and senses): experiences a social situation, the perceived content of which is then transformed cognitively, emotively or practically (or through any combination) and integrated into the person's individual biography resulting in a changed (or more experienced) person (Jarvis 2006:13).

Vi kan relatere denne abstrakte opfattelse af forandringen/læringen til hvad erfaringer med historiekultur har for pædagogisk potentiale. Læring gennem at beskæftige sig med sådant som relaterer direkte til fortiden – historie – giver gode muligheder for at udvikle eller i det mindste påvirke identitet – især når inlæringserfaringerne med historie eller kulturarv foregår gennem at give den lærende muligheder for hele tiden at knytte nye erfaringer til nogle erfaringer man allerede har (Hooper-Greenhill 2007:170, 178-180).

Det er mange af de af Jarvis nævnte læringsområder som har betydning ved identitetsskabelse. Både viden, færdigheder, holdninger, værdier og så videre er involverede i formodede komplekse kombinationer, som vi kun kender dele af. Når vi derfor arbejder med pædagogisk perspektiv på en sådan læringssituation, så forsøger vi at analysere en situation som om den er kontrollerbar og gældende for alle, men vi ved naturligvis at sådan forholder det sig ikke. En pædagogisk

undersøgelse er fremfor alt analyser som fører frem til forståelse af nogle sammenhænge som gælder for nogle mennesker – ikke alle – men helst de allerfleste (Zipsane 2007, 2008). Pædagogikken i bredeste mening beskæftiger sig med opdragelse, uddannelse og undervisning og indeholder en mængde discipliner. Fra en af disse, nemlig undervisningslæren eller didaktikken kan vi hente de tre grundspørgsmål som alle på en eller anden måde handler om læringens mål og indhold: (1) Hvem skal lære? (2) Hvad skal læres? (3) Hvordan skal der læres? Disse spørgsmål står uforandrede uanset hvilken retning af pædagogikken vi fokuserer på, således også for kulturarvspædagogikken. I nærværende sammenhæng vil grundspørgsmålene være: Hvem skal lære gennem kulturarv? Hvad skal læres gennem kulturarv? Hvordan skal der læres gennem kulturarv?

Det kulturarvspædagogiske perspektiv er i analytisk sammenhæng modtagerens perspektiv. Hvad skal der ske med eller i modtageren, hvordan skal det ske og hvem er modtageren af den kulturarvspædagogiske praksis? Naturligvis er modtageren ikke nødvendigvis passiv, men det dominerende og initierende træk er det modtagende.

Wilhelm Peterson-Berger

I det følgende vil jeg undersøge mindet om Wilhelm Peterson-Berger som et eksempel, hvor det relativt enkelt går at anskueliggøre forskelle og ligheder i en historiebrugsanalyse og en kulturarvspædagogisk analyse. Først dog en kort introduktion til relevant baggrund om Wilhelm Peterson-Berger.

Wilhelm Peterson-Berger fødtes 1867 og døde 1942. Han omtales i leksika som ”tonsåttare”, ”musikskriftställare” og ”musikkritiker”. Desuden placeres han idéhistorisk eller ideologisk som nationalromantiker og med påvirkning fra Wagner og Nietzsche. Nogle fremhæver Wilhelm Peterson-Berger som en af de væsentligste eller ledende svenske na-

tionalromantiske komponister. Han var som kritiker tilknyttet Dagens Nyheter i mere end 30 år og det fremgår af de fleste biografiske tekster om Wilhelm Peterson-Berger at hans ”pen var frygtet”. Jeg har ikke fundet tekster som modsiger dette.

Ved siden af den musikrelaterede virksomhed skrev han en del rejseskildringer fra Jämtland, hvor han ofte vandrede i fjællverdenen siden 1880’erne og i 1914 opførtes hans sommerhus – Sommarhagen – på Frösön i Jämtland og fra 1930 og frem til hans død var dette hans faste bolig året om.

I hans produktion indgik bl.a. dramaet ”Arnljot” med inspiration fra sagaen om Olav den Hellige, hvor der perifert omtales en person i Jämtland med navnet Arnljot, som falder ved Olavs side i slaget ved Stiklestad. Desuden indgik en række mindre klaverstykker hvis titler henviser til Jämtland. Peterson-Ber-

ger købte den såkaldte Riselägden ikke langt fra Sommarhagen med tilsvarende udsigt over Storsjön og fjællverdenen og i 1935 opførtes det samlede drama Arnljot dér for første gang. Med undtagelse for 1940–1944 har Arnljot opførtes på samme plads hver sommer siden da, hvorfor pladsen kaldes Arnljotlägden og det oprindelige navn stort set er glemt.

Som varemærke og ikon?

For at forstå den efterfølgende case vedr. Wilhelm Peterson-Berger er det nødvendigt at få en forestilling om hans værdi som historisk minde. En indikation – men naturligtvis bare en indikation – vedrørende omfanget af kendskabet til Wilhelm Peterson-Berger i dag kan man få gennem at foretage en søgning på internet. Resultatet sommeren 2008 ved brug af en af de dominerende søgemaskiner på internettet ses i nedanstående tabell.

”Google” resultat 080717 på ”Peterson-Berger”:

Svenska:	
– Svenska sidor	47 300
På andra språk:	
– Danska (uavsett domain land)	1 240
– Norska (uavsett domain land)	1 660
– Engelska (uavsett domain land)	51 200
– Engelska (på svenska sidor)	32 800
– Tyska (uavsett domain land)	6 940
– Franska (uavsett domain land)	4 470
– Ryska (uavsett domain land)	73
– Valfritt språk (uavsett domain land)	88 500
– Valfritt språk (på svenska sidor)	47 500
Till jämförelse (valfritt språk):	
Google på webben på ”Strindberg”:	2 190 000
Google på webben på ”Zorn”:	8 070 000
Google på webben på ”Grieg”:	5 770 000
Google på webben på ”Munck”:	1 080 000
Google på webben på ”Carl Nielsen”:	465 000

Wilhelm Peterson-Berger slappnar av i hemmet Sommarhagen på Frösön i Jämtland. Foto i Wilhelm Peterson-Bergerstiftelsens arkiv, Landsarkivet Östersund.

Der er naturligtvis kun tale om en indikation, men mange som har forsket i internettets mu-

ligheder og begrænsninger virker i dag enige om, at indikationen – når der er markante numeriske differencer, hvilket ofte defineres som differencer på mere end 30–40 procent – er ganske betydningsbærende. På den baggrund forekommer det naturligt at konstatere, at der faktisk findes en vis interesse i dag for Wilhelm Peterson-Berger, men også at det vil være urimeligt at påstå at interessen overhovedet har samme omfang som hans samtidige ”store” nordiske kunstnere. Derimod siger en sådan internetsøgning naturligvis ingenting om karakteren af interessen for Wilhelm Peterson-Berger. Den gjorde søgning gør heller ikke nogen kvalitativ bedømmelse af hverken de enkelte hjemmesider, deres information om Peterson-Berger eller om hvilke interessenter som ligger bag videregivelsen af informationen.

Resultatet af denne internetøvelse kan man imidlertid have med sig i overvejelserne omkring bedømmelsen af potentiale og dybde i dagens interesse for Wilhelm Peterson-Berger, hans litterære og musiske arv samt f.eks. hans tydeligste spor i Östersund og Jämtland med hans bolig Sommarhagen og sommertraditionen med dramaet og vikingespillet ”Arnljot”. Det er dybet af dagens interesse for Wilhelm Peterson-Berger og forestillingerne om potentialet i dette kulturhistoriske varemærke, som skaber grundlaget for at forstå sprængkraften i den jämtlandske diskussion, som jeg nu vender mig imod som empirisk illustration af en historiebrugsanalyse og en kulturarvspædagogisk analyse.

Peterson-Berger kan naturligvis være ”stor” i Jämtland uden at være det uden for landskabet, hvilket forekommer meget sandsynligt. Det kan endvidere være sådan, at nogle som ser Peterson-Berger som noget ”stort” og vigtigt i Jämtland gør sig urealistiske forestillinger om hans værdi udenfor landskabet.

Wilhelm Peterson-Berger som case

Under overskriften ”Rashetsaren PB och Arnljot – Dags att släppa loss kritiken på Arn-

ljotlägden” kunne man vinteren 2006 læse et ganske voldsomt udfald af Östersundspostens kulturredaktör (Nolervik i *Östersundsposten* 2 januar 2006):

Peterson-Berger var antisemit, judehatare, eftersträvade renhet och var starkt påverkad av tyske kompositören Richard Wagner och tankar om den germanska folkrasens överlägsenhet.

P-B:s syn var helt klar när han skrev om den germanska rasen: ’De sistnämnda äro det egentliga handlings- och hjältefolket, den yngste sonen i den stora folkfamiljen, men såsom ofta med de yngsta, den dådkraftigaste, biologiskt mest utvecklingsmöjliga, den andligt rikaste och kroppsligt spänstigaste om också icke den mest oemotståndlige.’

Ni anar inte hur mycket rasbiologiskt strunt Peterson-Berger har skrivit. Och som också fått utlopp i hans musik och operor, av vilka Arnljot kanske är den främsta.

Det var ikke første gang at Stefan Nolervik skrev kritisk om Wilhelm Peterson-Berger, men vel formodentlig det kraftigste ordvalg hidtil. Den direkte anledning til kritikken den her gang var udgivelsen af den musikhistoriske forsker Henrik Karlssons bog *Det fruktade märket*, hvor han analyserer Peterson-Bergers tekster for at kunne danne sig et indtryk af dennes forhold til først og fremmest antisemitismen (Karlsson 2005).

Ser vi på dette med historibrugsperspektivet, så er det altså Stefan Nolervik, som anvender noget nyt materiale i form af en bog skrevet for en specialinteresseret læserkreds, til at producere en artikel, som skal fange avislæserens interesse. Et element er naturligvis at forsøge at forstå, hvordan Nolervik anvender historiekulturen, hvilket jeg vender tilbage til nedenfor. Et andet element er at forstå, hvem Nolervik skriver til og hvad han vil opnå. Uden tvivl må det jo umiddelbart være avisens læsere og især læserne af kulturstof, som er hovedmålgruppen. Det er jo kulturredaktørens job at servicere sine læsere. Men kan det være sådan, at Stefan Nolervik vidste, at hans tekst formodentlig ville blive opfattet som provokerende af visse? Kan det være sådan,

at provokationen var målet med historiebru- gen? En reaktion kunne man snart i alle fald finde på en uofficiel hjemmeside for Frösön, på hvilken Peterson-Berger hidtil havde været en af de ikoner, som løftedes stærkest frem ved siden af Frösö kirke og runestenen fra vikingetiden. I hjemmesidens minibiografi om Peterson-Berger hedder det blandt andet under overskriften ”Nationalism inte nazism” (070713 <http://www.froson.com/sevart/pellebemme.html>):

Den nationalistiska hållningen hos P-B och hans intresse för tysk kultur i allmänhet och Nietzsche och Wagner i synnerhet skall dock ej förväxlas med de dunklare krafter som verkade under samma tid, faktum är att Peterson-Berger hade en mycket negativ hållning till Nazismen...

Hans politiska ställningstagande i denna och andra artiklar fick till följd att han blev vägrad att färdas genom Tyskland när han skulle besöka Paris år 1934.

Her er det alltså vigtigt at understrege, at Peterson-Berger bestemt ikke var nazist, snarere en person som gennem sin opførsel markerede afstandstagen til nazismen. Blandt de som kunne føle sig mest berørt eller ramt af Stefan Nolerviks kritiske udfald finder vi naturligvis også Teaterforeningen Arnljotspelen. På teaterforeningens hjemmeside valgte man at svare på kritikken på følgende måde (http://www.arnljot.se/debatt.asp_070506):

Detta är allvarliga påståenden som dessvärre verkar ha hamnat i tryck utan vidare efterforskning eller kritisk granskning. Att Nolervik ”enbart” citerar Henrik Karlssons bok är knappast någon ursäkt, källkritiskt granskande borde väl vara krav även för en kulturredaktör.

Det är svårt att hitta någon entydig bild av Peterson-Bergers åsikter. Vill man hitta tecken på att han var antisemit kan man säkerligen göra det, om det är det man är ute efter. P-B var kritisk mot det mesta, inte olik Stefan Nolervik själv. ... Påverkas det konstnärliga värdet av P-B:s efterlämnade verk av hans eventuella åsikter? Låt verken tala för sig själva. Tror Stefan Nolervik på fullaste allvar att Arnljotspelen hade överlevt drygt sextio år om pjäsen präglats av rasistiska förtecken?

De ovennævnte brudstykker illustrerer ikke

blot tonefald og opsparet foragt for hverandre, men også hvordan parterne har helt forskellige udgangspunkter for sine opfattelser. Skal vi forsøge at opnå mere forståelse af parterne og deres handlinger er det imidlertid vigtigt at tage til sig, at det formelle udgangspunkt for deres opfattelser og handlinger jo var en bog om Peterson-Berger og hans relation til antisemitisme og antinazisme. Det er bemærkelsesværdigt, at de jæmtlandske diskussionsparter læser noget i bogen, som forfatteren Henrik Karlsson selv tager meget tydeligt afstand fra:

Han var visserligen konservativ, men jag har inte funnit några belägg för att han har uttryckt någon som helst sympati med de fascistiska regimerna och deras politik. På den punkten råder det ingen som helst tvekan. Antisemitismen är inte a priori liktydigt med nazism (Karlsson 2005:21).

Omkring Peterson-Bergers forhold til antisemitismen udtrykker Henrik Karlsson sig med næsten lige entydighed:

Året 1933 innebar en tydlig vändning i P-B:s förhållande till den utommusikaliska omvärlden. Samtidigt som han entydigt och klart tog avstånd från nazismen i flera artiklar blev hans tidigare närmast standardiserade utfall mot judiska tonsättare och musiker allt mera sällsynta. Inte så att han gjorde offentlig avbön eller en helomvändning, det låg inte i hans natur, men tonfallet blev ett annat när han erfor hur judiska musiker behandlades i Tyskland, vare sig de var modernister eller inte (Karlsson 2005:101).

Hvad ville debatorerne med Peterson-Berger? Det kan naturligtvis ikke afvises, at de jæmtlandske debatorer ovenfor har egne andre kilder som fundament til sine debatindlæg, men da begge flittigt henviser til Henrik Karlsson da helt aktuelle udgivne studie som ingik i et større tværvideenskabelig forskningsprojekt om ”Sveriges förhållande till nazismen, Nazityskland och Förintelsen” er det nærliggende at forestille sig, at Karlssons bog i det mindste udgør en hovedkilde til debatorernes opfattelser.

Lad os nu vende tilbage til hovedspørgsmålene omkring historiebrugen og kulturarvspædagogikken og forsøge at give nogle indikationer til hvad som kan være svarene. Hvordan anvender og hvad vil de jemtlandske debatører med historiekulturen omkring Wilhelm Peterson-Berger? Stefan Nolerviks debatindlæg bygger ifølge ham selv direkte på Henrik Karlssons bog, men indlægget er ikke udformet som en anmeldelse. I teksten er der end ikke en anbefaling til Stefan Nolerviks læsere om at læse Karlssons bog. Anvendelsen af Henrik Karlssons resultater er ganske tendentiøs. Karlsson fik selv anledning til at kommentere debatten (Karlsson i *Arnljot-Tidender*, Årg. 9 Nr 2/2006):

Jag gillar inte en journalistisk teknik som går ut på att saxa och förstora upp vissa partier i en text och använda dem för egna syften. Nyanser ignoreras och andra aspekter förtigs.

Genom Nolerviks tendentiösa referat ur min bok "Det fruktade märket" tillskrivs jag nu i den debatt som följt åsikter som jag inte har, och Peterson-Berger kallas "rashetsare". Det är en rubriksättning som hör hemma i kvällspressen och inte i en seriös dagstidning.

Denne svada til trods, så har Stefan Nolervik et udgangspunkt, som ej heller Henrik Karlsson afviser, nemlig at Wilhelm Peterson-Berger i sine anskuelser eller værdier, som vi vil sige i nutiden, var tiltrukket af den rasebiologiske forsknings ideologiske konklusioner. Stefan Nolervik "plukker" hvad han kan bruge i Karlssons bog for at forstærke dette indtryk og desuden undlader kulturredaktøren helt at forholde sig kronologisk procesmæssigt eller udviklingsmæssigt til sit emne. At Peterson-Berger udviklede, forandrede og modererede sine værdier under sit liv er helt udeladt af Nolerviks betragtninger. Draget til sin spids betyder det jo, at Wilhelm Peterson-Berger her falder for argumentet: En gang skyldig, altid skyldig.

Stefan Nolervik var ikke uvidende om Wilhelm Peterson-Berger da han skrev sine debatindlæg i begyndelsen af 2006. Tvært

imod må han siges at have haft en viden og indsigt langt mere end de fleste. Under årene 2000–2001 publiceredes mere end 20 kortere og længere artikler i *Östersundsposten* af Stefan Nolervik om Peterson-Berger, som næsten alle bygger på læsning af brevsamlinger. De emner som brevene blev ordnet efter i artiklerne tenderede til at handle om velkendte Jämtlandstemaer: Frösöblomster, fjeldvandring, opførelse af Sommarhagen, o.s.v. Flere gange har Nolervik også haft artikler med interviews og kommentarer omkring dels fremtiden for Arnljotspelen og dels for Sommarhagen. I et par kortere artikler af kronikkarakter vendte kulturredaktøren tilbage til temaet i 2003. Alle disse indlæg har stedse haft som udgangspunkt for Stefan Nolervik, at der skulle en eller anden form for fornyelse til (se f.eks. Nolervik: "Lekstuga för en elit-klick?" i *Östersundsposten* den 16 maj 2003).

Kulturredaktørens tidligere engagement og opbyggede viden om Wilhelm Peterson-Berger kan altså forventes at have været udnyttet i forbindelse med tilrettelæggelsen af de kritiske debatindlæg i begyndelsen af 2006. Der er udvalgt den baggrundsviden og de udsagn fra Henrik Karlssons bog, som skaber et så usympatisk billede som muligt og skribentens satsning er tydelig: Kan nogen tage Wilhelm Peterson-Berger – og det vil i dag sige anvendelsen af Sommarhagen og selve Arnljotspelen i forsvar efter denne afsløring af rasisten Peterson-Berger? Heroverfor fremstår de som engagerer sig i Arnljotspelen som nærmest naive historieforskønnere. På Teaterforeningen Arnljotspelens hjemmeside bydes man velkommen med følgende tekst:

Välkomna till Frösön, Jämtland, och till Arnljotspelen! Alltsedan 1935 har vikingadramat Arnljot, skapat av kompositören och musiksribenten Wilhelm Peterson-Berger, uppförts på den natursköna Arnljotlägden. Upplev den dramatiska bakgrund som bildas av de mäktiga Oviksfjällen och den gnistrande Storsjön, och följ med på en spännande resa tillbaka till 1000-talets Jämtland! (<http://www.arnljot.se> 080809).

Om selveste Peterson-Berger og Arnljotspelen fortsætter teksten således:

Vikingadramat Arnljot skapades av den *berömde* tonsättaren och musikkritikern Wilhelm Peterson-Berger, född i Ullånger, Ångermanland, år 1867. Han kom bland annat att studera musik i Dresden och påverkades i tidens nationalromantiska anda av bl.a. *Richard Wagner*.

I Sverige verkade P-B som musiksribent i *Dagens Nyheter* i hela 34 år. Under denna tid blev han av vissa kallad *Peterson-Arger för sin många gånger kraftfulla och bitska kritik* (mine fremhåvelser).

Det samlede indtryk kan næsten ikke undgå at blive: Sådan skabes varemærket Wilhelm Peterson-Berger! Friluftsliv, Frösöblomster, fjeldverden bliver stort set synonymt med Jämtland. Peterson-Berger bliver både pionér, en komponist med omfattende produktion, en kraftfuld og frygtet person ikke ulig den ”rigtige” Arnljot.

Der er så kort afstand mellem tankebillederne i denne tekst, at en sammenvævning med Jämtlandsfantasterne er nærliggende – altså folk som i hovedsagen gør Carl-Göran Ekerwalds fantastiske historieopfattelse om Jämtland til deres ideologi og hovedgrundlaget for deres regionale identitet (Ekerwald 2004). Om denne sammenvævning er tilsigtet ved vi ikke, men risikoen eller muligheden – afhængig af temperament – er temmelig oplagt. Det som kan tale imod denne tilknytning som en bevidst handling fra teaterforeningens side er, at de benyttede nationalromantiske billeder også kan ses som en lojalitet mod Peterson-Berger, som benyttede samme billeder. Og det kan være hans evne til at iscenesætte sig selv, som lever videre i teaterforeningens omtale af ham.

Stefan Nolervik anbefaler i sine tekster, at de som er aktive i forvaltningen af historiekulturen omkring Peterson-Berger så som Wilhelm Peterson-Berger Stiftelsen – som ejer Sommarhagen og Arnljotlægden, hvor dramaet opføres – og Teaterforeningen Arnljotspelen skal forholde sig kritisk til denne

historiekultur. I andet fald bør i første omgang Arnljotspelen nedlægges. Det er det direkte udtrykte mål for Nolervik i hans tekst. Men man kan jo spørge sig om det udtrykte mål er realistisk. Hvordan skulle det gå til at forholde sig kritisk til Peterson-Berger på grund af hans holdninger og så samtidig opføre hans drama? Det anviser Nolervik ingen nogen tydelig løsning på. Dette kunne man fristes til at opfatte som fordi, han indser at det ikke er muligt og derfor i virkeligheden plæderer for at ophøre med opførelserne af Arnljotspelen. Men det vil formodentlig være at trække argumentationen for langt for Nolervik indrømmer dels at han holder af Peterson-Bergers musik, dels at denne er interessant som ”modsigelsesfuld” (i *Östersundsposten* den 4 januar 2006):

Han (Peterson-Berger) var en spegelbild av den tid han verkade i, och just därför är mycket av dennas efterlämnade verk i dag otidsenliga och inte relevanta. Det bör vi ha i åtanke varje gång hans musik – som de flesta av oss tycker så mycket om – spelas, varje gång vi besöker Sommarhagen, varje gång vi upplever Arnljotspelen och varje gång hans toner klingar ut från rådhusklockorna i Östersund...

Min uppfattning är att Östersunds kommun, PB-sällskapet (Sommarhagen) och Peterson-Bergerinstitutet bör – för sin trovärdighets skull – ge länsbor och turister en mer nyanserad och ifrågasättande syn på den så kallade nationalikonen Peterson-Berger. Berätta om hans ’livssyn’...

Et andet sted hedder det videre – som svar på et indlæg som spørger om hvordan man kan høre i Petersen-Bergers musik at den er racistisk – at vi bør lytte til Peterson-Bergers musik med ”kritiska öron och försöka förstå vad det var han ville uppnå” (Nolervik i *Östersundsposten* den 10 januar 2006). Midt i Stefan Nolerviks forholdsvis hårde udfald forekommer det altså trods alt som om, han vil at de som engagerer sig i den Peterson-Bergerske historiekultur skal have det moralsk kritiske syn med sig.

Man kan naturligvis også spekulere i dybere liggende mål for Nolerviks tekst. Han

har selv udtrykt, at han anser sig for at være en slags "folkets röst" overfor den etablerede kulturverden – "etablissementet" eller "kultureliten" med institutioner, professionelle kulturudøvere og foreninger. I det lys er det nærliggende at forstå Nolerviks opfordring til kommuner, Teaterforeningen Arnljotspelet o.s.v. derhen, at han på folkets vegne opfordrer disse til at berætte og formidle en anden historiekultur omkring Wilhelm Peterson-Berger. Men hvorfor opfordrer han til det? Hvordan skal vi kunne forstå det "krav"? Har det jämtlandske "folk" udtrykt ønske om det? Hvordan skulle de kunne gøre det? Gennem at købe avisen? En anden forklaringsmodel kan hente sit udgangspunkt i, at se Stefan Nolerviks engagement i denne sag, som et udtryk for de interesser, som han helt grundlæggende repræsenterer, nemlig de som betaler hans løn, det vil sige Östersundsposten som erhvervsvirksomhed med vinstkrav. Også kulturredaktören skal bidrage til at der skabes overskud, og de skrivende medarbejders bidrag hertil hænger naturligvis sammen med avisens attraktionskraft. At provokere og skabe overskrifter samt reaktion er et velkendt middel. Teaterforeningen Arnljotspelet valgte at tage den forurettedes rolle i sit debatindlæg overfor Östersundspostens kulturredaktör:

Det kan många gånger kännas tungt att arbeta med ideell kulturarbetare i detta län. Allt som inte faller ÖP:s kulturredaktör i smaken får sin dödsdom och det är lätt att ge upp. Men vi i Teaterforeningen Arnljotspelet anser ändå att vi har en framtid. Vi vill bevara ett jämtländskt kulturarv och vi anser samtidigt att Arnljot har ett egenvärde som dramatiskt verk. Det är ett drama med många allmänmänniska frågor som berör än idag. Och det är ett verk som utvecklas från år till år, med många människors hjälp (<http://www.arnljot.se/debatt.asp/070506>).

Offerrollen skal give en position, hvor ens argumenter forstærkes gennem at eventuelle modargumenter er uinteressante, netop fordi de er en del af en modargumenteren, som er

urimelig a priori. Teaterforeningen lykkes dog med at fremlægge nogle hovedretninger for sine argumenter for Arnljotspelets overlevelse. Dels er målet med deres virksomhed at bevare regional kulturarv, dels har Arnljotspelet en egen kunstnerisk værdi med fortsat almenmenneskelig appel. Men hvad er det for en kulturarv de mener her? Formodentlig menes det vi ofte opfatter som nationalromantikken, altså den nationalromantiske historiekultur. Hvis så, skal denne altså i sig – i den form som findes i Arnljotspelet – indeholde almenmenneskelige problemstillinger med aktualitet i vor egen tid.

Vist udvikles Arnljotspelet noget fra år til år, som teaterforeningen påpeger, men flere kendere vil nok mene, at spillet – måske for at det trods alt er et drama fastbundet til sin handling (oprindeligt også sin musik) – fortsat er vældig "Peterson-Bergersk" – altså mer end almindelig højtidelig i sin karakter. Hvis dette synspunkt er sandt kan det være fristende at lede efter det uofficielle mål for virksomheden med Arnljotspelet et andet sted. Kan det være sådan, at det er det frivillige engagement med de mange amatørskuespillere og deres månedlange samvær under instruktion, øvelser og opførelser som i virkeligheden er målet for virksomheden? Teaterforeningen har i sit billede af sin egen virksomhed antydning af noget sådant, når man skriver, at "P-B:s grundintentioner med Arnljot, hans 'gåva till jämtarna', var att dramat skulle sättas upp på Arnljotlägden av ideellt arbetande amatörer" (<http://www.arnljot.se/debatt.asp/070506>).

En kulturskribent på Östersundsposten – Hans Lingblom – antyder faktisk en sådan sammenhæng omkring amatørforeningens virksomhed i en kritik af Arnljotspelet, som i øvrigt fokuserer på den alt for forsigtige udvikling af dramaopførelsen gennem årene:

Det vore klädsamt av Teaterforeningen om man i sin debattskrivning på www.arnljot.se talade om att det, tack vare Wilhelm Peterson-Bergers musik går att spela Arnljot, trots minimal publik. Det är pengar från STIM

som hållit Teaterföreningen flytande, genom stora bidrag från Peterson-Berger stiftelsen (Lingblom i *Östersundsposten* den 20 januar 2006).

Teaterföreningen selv antyder gennem sin chefredaktör for foreningens blad sikkert mange af amatørskuespillernes motivartion (Helgesson i *Arnljot-Tidender*, Årg. 9 Nr 2/2006):

Vad är det som så lockande med Arnljot?

Är det sammanhållningen, sommarvännerna, festerna, känslan av att göra en kulturinsats eller att träffa personer som man normalt inte träffar. För min del är det nog den osannolika blandningen av personligheter ur alla samhällsskikt och åldrar, den avstressande inverkan som själva lägden har och det är det otroliga sommarnöjet alla jagar. Med andra ord är det välmåendeframkallande, åtminstone för mig.

Svarene på hvad de jemtlandske debatører egentlig vil opnå med sine debatindlæg med brug af den Peterson-Bergerske historiekultur går således i flere retninger. Vores svar alternativer kan som eksemplet her viser ofte opdeles i direkte udtrykte mål og uudtrykte mål. De sidstnævnte bliver som antydte i eksemplet ofte af spekulativ karakter, da en mængde andre observationer inddrages i forklaringerne.

I historiebrugsperspektivet forekommer det som om, der ikke blot er en verden til forskel mellem kulturredaktøren og f.eks. teaterforeningen. De bruger faktisk hverandre som modbilleder for det som de respektivt vil løfte frem. Derfor er der ingen reel debat – forstået som brydning af argumenter mod hverandre – mellem de to parter. Kulturredaktøren producerer provokation gennem sit historiebrug mens teaterforeningen producerer et forsvar for sin eksistens gennem sit historiebrug.

Hvem skal lære hvad og hvordan skal det gå til?

Avislæsere kan betragtes som lærende. Gennem at læse påvirkes de og transformeres mere eller mindre i Jack Mezirows forstand: Som læser påvirkes vi af det vi læser på den

måde at der opstår nye tanker og opfattelser og således at allerede eksisterende tanker og opfattelser ændres. I hvilken omfang vi kan påvise sådanne nye opfattelser eller forandringer er hos Mezirow henvist til at skulle findes i efterfølgende adfærd. Det vil være svært at påvise ændret adfærd hos ÖP:s læsere på baggrund af nogle debatartikler. Der findes i øvrigt ikke mange undersøgelser af hvem der læser Östersundspostens papirudgave og endnu færre af hvem som læser debatsider og kulturredaktionens opslag. Men vi gætter formodentlig ikke helt forkert hvis vi henter vores formodning om læsergruppens karakteristika fra større studier af medievalg. I så fald skal vi forvente os at der er en overrepræsentation af kvindelige læsere, af relativt veluddannede samt kultursektorens aktive samt beslutningstagere. Derimod vil der formodentlig være en kraftig underrepræsentation af folk med kort uddannelseshistorie, mænd samt unge mennesker.

Om det så er de læsere, som debatørerne vil nå er en anden sag. Vi kan imidlertid tage som udgangspunkt, at kulturredaktøren har en ganske sikker fornemmelse af hvem han skriver til. Ellers var han ikke kulturredaktør. Stefan Nolervik udtrykker som ovenfor omtalt nogle ønsker om hvad der bør ske fremover og han henvender sig i en af sine tekster direkte til Östersunds kommune, Wilhelm Peterson-Berger Stiftelsen og Teaterföreningen Arnljotspelen – det vil sige beslutstagere som ovenfor nævnt.

Teaterföreningen Arnljotspelen havde umiddelbart ikke noget valg, når det drejer sig om hvem man skulle henvende sig til. Man var umiddelbart nødt til at svare på Nolerviks kritiske udfald gennem samme medie som han havde benyttet for at nå samme lærende. Ellers kunne man have undladt at svare. Teaterföreningen valgte imidlertid at også gå til modangreb gennem sit eget medlemsblad *Arnljot-Tidender* i første omgang den 16 februar, altså umiddelbart efter debattens

klimaks (Föreningens ordförande i *Arnljot-Tidender*, Årg. 9 Nr 1/2006):

Året började med en skräll... Reaktionerna bland Er medlemmar har varit blandad. En del har viftat bort det hela – i varje fall inledningsvis, andra har inte läst det över huvud taget och några har varit upprörda på olika sätt. Det här blev inte en lätt fråga, då det relativt tidigt aktualiserades huruvida föreningen som sådan skulle reagera och därför blev det en fråga på styrelsemötet den 9 januari. Då beslutades att föreningen skulle sända in ett svar som efter diverse turer kom att publiceras i ÖP... Henric Tungström (Gudfast) skrev även ett eget svar ... Vilken soppa! På föreningens hemsida, enkannerligen gästboken blev det debatt. Artiklarna i ÖP kommenterades av många, det trycktes däremot inte i tidningen. ... Onsdagen den 25 januari möttes vi (jag, Nolervik, Machnow och Patrik Jemteborn) i radio och det hela sändes på morgonen 7.30–8 torsdagen den 26/1. Jag upplevde diskussionen som bra och Nolervik bad bl.a. om ursäkt för att han sårat föreningens medlemmar ... Att det blir så här är förstås olyckligt, men det viktigaste för vår egen del är att gå stärkt ur det hela och att städe bära huvudet högt och glädjas över det arbete som vi lägger ner för föreställningens och föreningens fromma ...

Som det fremgår, valgte foreningen foruden at svare i Östersundsposten – samt ved almindelig dominoeffekt mellem medierne at sammen med dels Henrik Karlsson og Stefan Nolervik komme videre ud i radio og tv – at reagere indadtil overfor sine medlemmer. Stort set alt andet end Stefan Nolerviks tekster optrykkes i medlemsbladet. Denne praksis kan dog have været en ”tak for sidst” reaktion om man betænker foreningens ovenfor omtalte skuffelse over ikke at have fået tilstrækkelig plads i Östersundsposten. I det næstfølgende nummer i maj måned kunne foreningen oven i købet publicere den her tidligere citerede ganske kraftige reaktion på debatten fra Henrik Karlsson selv – altså forfatteren og hovedkilden til Nolerviks oprindelige kritik. Men maj måned er til gengæld længe efter januar/februar da debatten rasede i Östersundsposten, så effekten af ”scoopet” med Henrik

Karlssons indlæg udeblev udenfor kredsen af medlemmer i teaterforeningen.

Dette afslører imidlertid også, at foreningens medlemmer var en udepeget målgruppe. Som lærende skulle de både beroliges og styrke hinanden i deres opfattelse af Arnljotspelen med mere og i videre bemærkelse også øvrig kulturarv med tilknytning til Peterson-Berger. Man kan sige at læringens indhold fra foreningens side handlede om at beskytte den identitet, som foreningens virksomhed var en væsentlig del af – en identitet knyttet til foreningsfællesskab og romantiske forestillinger om at holde en kulturarv levende. Der er trods alt nu mere end 60 års tradition for opførelserne af dramaet på Arnljotlægden.

For kulturredaktør Stefan Nolervik forekommer målet for læreprocessen at have været dels at skrive noget som kunne sælge avisen, det vil sige skulle kunne vække opsigt, hvilket forklarer den polemiske form samt det tilsyneladende bevidste valg af kritiske brudstykker i Henrik Karlssons tekst. Dels forklarer Stefan Nolervik selv i sin oprindelige artikel samt i senere indlæg, hvordan han vil påvirke kommunen, stiftelsen og teaterforeningen til at forandre deres holdning til Wilhelm Peterson-Berger og derigennem grunden for virksomheden med Arnljotspelen og ved Sommarhagen.

De særlige forhold ved metodevalg for de jæmtlandske debatører kan siges at have været dels den manipulative provocerende form hos Stefan Nolervik i hans første indlæg den 2 januar 2006, dels for teaterforeningens vedkommende indrykningen af Henrik Karlssons Nolervik-kritiske artikel i medlemsbladet den 7 maj samme år. De to metodiske træk skal naturligvis vurderes i forhold til at det var forskellige målgrupper man henvendte sig til.

Historiebrug og kulturarvspædagogik – perspektiver på samme virkelighed

Historiebrugsanalysen arbejder med spørgsmålet hvordan en eller anden historiekultur an-

vendes og hvad man forsøger at opnå dermed. Den kulturarvspædagogiske analyse arbejder med spørgsmål om målgruppen for læringen, om hvad der skal læres og hvordan det skal gå for sig med kulturarv. Nogle af disse spørgsmål ligger i sagens natur meget nær hinanden, hvilket bedst illustreres i en enkel opstilling:

- Hvordan anvender brugeren historiekultur? (historiebrug)
- Hvordan skal der læres gennem kulturarv? (kulturarvspædagogik)
- Hvad vil brugeren opnå med anvendelsen af historiekultur? (historiebrug)
- Hvad skal læres gennem kulturarv? (kulturarvspædagogik)

Forskellen her ligger først og fremmest i om man ser på historiekulturen/kulturarven fra producent- eller modtagerperspektiv – eller om man vil – fra lærer- eller elevperspektiv. Som modtager gennem at være avislæser kan man formodentlig argumentere for at man måske ligefrem blot er forbruger. Gennem at læse disse debatartikler tilfredsstilles et behov hos forbrugeren. I historiebrugsperspektivet synes Stefan Nolervik at ville anvende historiekulturen omkring Peterson-Berger til at provokere mens teaterforeningen med flere anvender samme historiekultur til at til stadighed genskabe et fællesskab baseret på romantiske jæmtlandsforestillinger. I det kulturarvspædagogiske perspektiv konsumerer teaterforeningen den romantiske jæmtlandsforestilling for at kunne opretholde sit fællesskab.

Med så to forskellige udgangspunkter blev debatten da også til modsatrettede parallelle monologer uden rigtigt nogensinde at støde på hverandre. Nolerviks provokation lykkedes for så vidt som han fik reaktion. I det lys kan man sige at provokationen som historiebrug havde en virkning, som muligvis ikke lå langt fra Nolerviks mål med indsatsen. Lige så træfende kan man hævde at teaterforeningen med

flere også lykkedes med sit historiebrug i sin reaktion, da forsvarsaktionen formodentlig ledte til endnu mere sammenhold, hvilket kan have været målet. I et kulturarvspædagogisk perspektiv kan man sige, at Nolervik ikke lykkedes med at lære teaterforeningen med flere det han eksplicit havde sat sig for, nemlig at væsentligt forandre Arnljotspelet eller for den sags skyld ophøre med opførelserne. Det går naturligvis ikke at slå fast om teaterforeningen og dens medlemmer lod sig påvirke – lærte sig noget – igennem denne ”ikke-debat”. Måske har situationen ledt til ændring i medlemskaren, men efter mine oplysninger er det i så fald marginelt. Måske har situationen ledt til en eller anden påvirkning af den stadige udvikling af Arnljotspelet som trods alt finder sted i det lille. Måske, men det er alene gisninger.

Det tredje grundspørgsmål i den kulturarvspædagogiske analyse om ”Hvem som skal lære gennem kulturarv?” har naturligvis også sin parallel i en historiebrugsanalyse vedr. den tiltænkte målgruppe for en bestemt brug af historiekultur. Imidlertid bliver her forskellene på perspektivet snarere om målgruppen er udvalgt bevidst – som i det meste kulturarvspædagogiske praksis – eller ubevidst – som i den meste praktiske historiebrug.

Årsagerne til forskellene i de to perspektiver er formodentlig flere. Blandt de væsentligste vil jeg imidlertid påpege følgende som er illustreret med denne relativt enkle case, men som kan have generel gyldighed. Eftersom kulturarvspædagogikkens moder er pædagogikken lige så meget som kulturarvstænkningen, da er en betydelig del af tankegodset hentet fra opdragelsens og børneundervisningens verden. Der har effekten af valgte metoder stedse været selve målet med den pædagogiske praksis. Derfor har det da også været et centralt greb at se på læringen ud fra den lærendes situation og processerne forholder sig stedse til den lærende. Modsat har historiebrugen med nogle af sine rødder i

historievidenskab haft sit fokus på producentledet, hvor historikere har diskuteret metoder, kilder, tolkninger osv.

Det er således ikke overraskende at svarene i de to analysesystemer trods rødderne påmindrer meget om hverandre. Men det er vigtigt at være opmærksom på, at spørgsmålene og perspektiverne har de her nævnte væsensforskellige karakteristika. Vi svarer på forskellige spørgsmål, som leder tilbage til forskellige verdener.

Henrik Zipsane, *Landsantikvarie, Ph. D.*
Jamtli, Östersund

Källor

Tryckta källor

Arnljot-Tidender, Årg. 9 Nr 1/2006.

Arnljot-Tidender, Årg. 9 Nr 2/2006.

Östersundsposten 2003-02-16, 2006-01-04, 2006-01-10, 2006-01-04, 2006-01-20.

Internet

www.arnljot.se/debatt.asp_070506

www.arnljot.se_080809

www.froson.com/sevart/pellebemme.html_070713

Litteratur

Aronsson, Peter 2004: *Historiebruk – att använda det förflutna*. Lund: Studentlitteratur.

Ekerwald, Carl-Göran 2004: *Jämtarnas historia intill 1319*. Östersund: Jengel – Förlaget för Jemtlandica.

Hobsbawm, Eric 2001: *Om Historia*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Hooper-Greenhill, Eilean 2007: *Museums and Education – Purpose, Pedagogy, Performance*. London and New York: Routledge.

Iggers, George G. 1997: *Historiography in the Twentieth Century. From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge*. Hannover and London: Wesleyan University Press.

Jarvis, Peter 2006: *Towards a comprehensive Theory of Human Learning – Lifelong Learning and the Learning Society*. London and New York: Routledge.

Jensen, Bernhard Eric 1994: *Historiedidaktiske sonderinger*. Bind I. København: Danmarks Lærerhøjskole, Institut for historie og samfundsfag.

Karlsson, Henrik 2005: *Det fruktade märket. Wilhelm Peterson-Berger, antisemitismen och antinazismen*. Malmö: Sekel Bokförlag.

Kjeldstadli, Knut 1999: *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. 2. udgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Mezirow, Jack 2000: *Learning as Transformation. Critical Perspectives on a Theory in Progress*. San Francisco: Jossey-Bass.

Zander, Ulf 2001: *Fornstora dagar, moderna tider. Bruk av och debatter om svensk historia från sekelskifte till sekelskifte*. Lund: Nordic Academic Press.

Zipsane, Henrik 2007: Heritage learning: Not so much a question about the past as about the present, here and now! S. 69-82. I: Heribert Hinzen (red.): *Journal for Adult Education and Development*, Nr 68, Bonn.

Zipsane, Henrik 2008: Lifelong Learning Through Heritage and Art. S. 173-182. I: Peter Jarvis (red.): *The Routledge International Handbook of Lifelong Learning*. London & New York: Routledge.

SUMMARY

Between the Use of History and Heritage Learning

On a Debate about the Memory of Wilhelm Peterson-Berger in Jämtland

Just after New Year 2006 a regional newspaper in Jämtland had an article written by the journalist responsible for cultural affairs in which the journalist made serious and provocative accusations about the possible anti-Semitism of the national romantic composer, music critic and author Wilhelm Peterson-Berger (1867–1942). The composer was well known in Sweden and also abroad during his lifetime and even in modern times but has declined dramatically in popularity during recent years. He is however still an icon used in the regional branding and marketing of Jämtland and his home is preserved as a museum. His dramatization of a regional legend from Viking age history has been performed by an amateur theatre group every year for more than 60 years now in the national romantic settings with grand views of the beautiful landscape on Frösön.

The article started an extraordinary harsh debate between the journalist and his followers and the amateur theatre group and their followers. This debate is used as the empiric material for a study and comparison of

two analytical approaches: That of use of history and that of heritage learning. The material from the debate is analyzed through a search for answers to the main questions raised by the two approaches.

The analysis of the use of history raises questions about how the user of history is using the material and immaterial traces of the past and about what the user of history want to achieve by the specific use? The analysis of the heritage learning raises its questions about who is supposed to learn from the heritage and what is to be learned by the use of heritage and how is this learning process supposed to work?

The comparison demonstrates that the answers of the two approaches do indeed look alike but even though the questions are different and refer to two different perspectives. In short the analysis of the use of history mirrors the perspective of the producer with an emphasis on the sources while the analysis of the heritage learning mirrors the perspective of the learner and emphasizes the effectiveness of the process.